ปัญหาการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์

The Problem of Defamation on Social Media

เจียมจิต สุวรรณน้อย[1*] และทัชชภร มหาแถลง[2]

Cheamchit Suwarnnoi[1*] and Thatchaporn Mahathalaeng[2]

[1*,2]อาจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[1*,2]Lecturer from the Faculty of Law Sripathum University

*Corresponding Author Email: cheamchit.su@spu.ac.th

Received: 9 March 2025 Revised: 18 March 2025 Accepted: 21 March 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ต้องการศึกษาการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบร้ายแรงทั้งต่อตัวผู้กระทำและผู้ถูกกระทำรวมทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพราะมีบุคคลที่สามจำนวนมากได้รับข้อมูลนั้นผ่านการส่งต่อข้อมูลอย่างรวดเร็ว และแม้ผู้กระทำลบข้อมูลไปแล้วข้อมูลนั้นก็ยังคงติดอยู่ในระบบ อย่างไรก็ดี กฎหมายไทยมิได้กำหนดให้การกระทำลักษณะหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์เป็นความผิดเฉพาะ โดยนำบทความผิดทั่วไปในเรื่องดูหมิ่นและหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ซึ่งบทความผิดดังกล่าวนั้นล้าสมัยไม่ได้สัดส่วนกับผลร้ายแรงที่เกิดจากการกระทำบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 นั้นเป็นกฎหมายที่กำหนดแนวทางรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านสารสนเทศเป็นหลัก ไม่สามารถครอบคลุมการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์ได้ทั้งหมด จึงสมควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยกำหนดให้เป็นความผิดเฉพาะและกำหนดระวางโทษที่หนักกว่าการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทซึ่งเป็นบทความผิดทั่วไปก็จะช่วยยับยั้งมิให้ผู้ที่คิดจะกระทำผิดเกรงกลัวต่อบทลงโทษและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

คำสำคัญ: หมิ่นประมาท, หมิ่นประมาทออนไลน์, สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This academic consists purposes to online defamation has severe consequences for both the perpetrator and the victim, as well as for society, the economy, and politics, because a large number of third parties receive the information through rapid dissemination. Even if the perpetrator deletes the content, it often remains within the system. However, Thai law does not specifically classify defamation via social media as a distinct offense. Instead, it applies general defamation and insult provisions from the Criminal Code, which are outdated and disproportionate to the severity of the harm caused by internet-based offenses. Additionally, the Computer-Related Crimes Act B.E. 2550 primarily focuses on information security and does not fully cover defamation on

social media. Therefore, it is necessary to amend the Criminal Code by designating defamation via social media as a specific offense and imposing stricter penalties than those for general defamation or insults This would serve as a deterrent to potential offenders and enhance the protection of victims' rights.

Keywords: Defamation, Online Defamation, Social Media

บทนำ

การหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคมในยุคปัจจุบัน ด้วยการแพร่กระจายของข้อมูลที่รวดเร็วและกว้างขวาง การหมิ่นประมาทสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกที่ทุกเวลา บางครั้งข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือคำพูดที่มีเจตนาทำลายชื่อเสียงของผู้อื่นอาจกลายเป็นเรื่องราวที่แพร่กระจายไปทั่วโลกออนไลน์ ทำให้ผู้ที่ถูกกระทำได้รับผลกระทบทางอาชีพและชีวิตส่วนตัวอย่างรุนแรง การหมิ่นประมาทในสื่อสังคมออนไลน์จึงไม่เพียงแต่เป็นปัญหาทางกฎหมาย แต่ยังเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและการรับผิดชอบของผู้ใช้งานที่มีส่วนในการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว ซึ่งในทางกฎหมาย การหมิ่นประมาททางออนไลน์ยังคงเป็นเรื่องที่มีความท้าทายในการบังคับใช้ เนื่องจากการกระทำผิดมักเกิดขึ้นในแพลตฟอร์มที่ไม่จำกัดพื้นที่หรือพรมแดน ส่งผลให้การดำเนินคดีและการแก้ไขปัญหามักต้องใช้เวลานานและมีความซับซ้อน การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ปัญหาของการหมิ่นประมาทในสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลและสังคม พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการรับมือกับปัญหานี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีสติและรับผิดชอบ เป็นต้น

อินเตอร์เน็ต เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ช่วยย่อโลกให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ง่าย การใช้อินเตอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือเป็นแหล่งพบปะสังสรรค์เพื่อสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) โดยมีเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าวผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Internet) ที่ได้รับความนิยม เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือเมตา (Meta) ไลน์ (Line) ยูทูป (YouTube) หรือติ๊กต๊อก (TikTok) เป็นต้น แต่สิ่งที่ตามมาคืออาชญากรรมออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดูหมิ่น ให้ร้าย หรือการระรานทางไซเบอร์ (Cyber Bullying) เป็นต้น

หมิ่นประมาท เป็นคดีที่มีการฟ้องร้องในศาลแต่ละปีจำนวนมาก จากสถิติการแจ้งความร้องทุกข์ต่อศูนย์บริการประชาชน (บก.ปอท.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ถึง 2565 พบว่าหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบอาชญากรรมที่มีการแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีมากที่สุด (ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน, 2566) และจากสถิติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผู้ถูกดำเนินคดีข้อหาหมิ่นสถาบันกษัตริย์บนสื่อสังคมออนไลน์นับแต่ปี 2563 ถึงปัจจุบันมากถึง 171 คดี (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2568)

สอดคล้องกับราชกิจจานุเบกษา (2560) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่ให้การแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดฐานทางกฎหมายสำหรับการแก้ไขปัญหาการหมิ่นประมาทบนโซเชียลมีเดีย โดยกำหนดบทลงโทษที่เข้มงวดสำหรับผู้กระทำความผิด และ Lumban Toruan, J. K., & Sidauruk, J. (2024) เหยื่อของการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์มีสิทธิเฉพาะภายใต้กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นกฎหมาย ที่ใช้ควบคุมการ

กระทำผิดเกี่ยวกับข้อมูลในสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือหมิ่นประมาทผู้อื่นบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งในกฎหมายนี้ได้กำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนสำหรับผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นการหมิ่นประมาทหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายทางชื่อเสียง นอกจากนี้ เหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการหมิ่นประมาทยังมีสิทธิในการฟ้องร้องและแสวงหาการฟื้นฟูชื่อเสียงที่เสียหาย ผ่านกระบวนการทางกฎหมาย โดยอาจเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดเพื่อชดเชยความเสียหายทั้งในด้านการเงินและด้านจิตใจ สิทธิในการฟื้นฟูชื่อเสียงที่เสียหายภายใต้กฎหมาย ยังครอบคลุมถึงการขอให้ลบข้อมูลที่เป็นการหมิ่นประมาทออกจากแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อหยุดการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จและปกป้องสิทธิของเหยื่อจากผลกระทบที่เกิดขึ้น การดำเนินการดังกล่าวสามารถทำได้ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา โดยเหยื่อสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งลบข้อมูลหรือให้มีการชดเชยค่าเสียหายได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด การฟื้นฟูชื่อเสียงจึงเป็นสิทธิที่สำคัญในการคุ้มครองบุคคลจากการถูกทำลายชื่อเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องและไม่ยุติธรรม

ดังนั้น การศึกษาเรื่องปัญหาการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการหมิ่นประมาททางออนไลน์สามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อชื่อเสียงของบุคคลในวงกว้าง การเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือคำพูดที่สร้างความเสียหายต่อบุคคลบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ อาจทำให้เหยื่อได้รับความเสียหายทั้งในด้านการงานและชีวิตส่วนตัว โดยเฉพาะในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล การศึกษาปัญหานี้จะช่วยให้เข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นและความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการใช้กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเหยื่อและการฟื้นฟูชื่อเสียงที่เสียหาย ฉะนั้น การศึกษาในเรื่องนี้ยังเน้นถึงความสำคัญของการใช้กฎหมาย ITE ในการควบคุมและจัดการกับการหมิ่นประมาททางออนไลน์ รวมถึงสิทธิของเหยื่อในการฟ้องร้องและแสวงหาการฟื้นฟูชื่อเสียงที่เสียหาย กฎหมายนี้ไม่เพียงแต่ให้การปกป้องเหยื่อจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรม แต่ยังส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรับผิดชอบ การศึกษาในหัวข้อนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการเสนอแนวทางป้องกันและการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาการหมิ่นประมาททางออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มครองสิทธิของทุกคนในสังคม

บทวิเคราะห์

1. ความหมายของหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์

การหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์ หมายความถึง การใส่ความ สบประมาท หรือเหยียดหยามผู้อื่นในลักษณะเผยแพร่ข้อความออกไปด้วยวิธีการพูด พิมพ์ ภาพ วิดีโอ หรือด้วยวิธีอื่นใดให้ปรากฏต่อสาธารณชนทางอินเทอร์เน็ตบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย

2. พฤติกรรมการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์

หมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์นั้นกระทำได้ในหลายลักษณะ ได้แก่ การโพสต์ใส่ความให้ร้ายด้วยข้อความ เสียง รูปภาพ หรือคลิปวีดิโอ อันเป็นการแสดงความคิดเห็นใส่ความให้ร้ายผู้อื่นไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นบุคคลหรือองค์กรต่อบุคคลที่สาม หรือการโพสต์ดูหมิ่นด้วยการแสดงความคิดเห็นเหยียดหยามหรือสบประมาท การด่าทอหยาบคาย หรือเหยียดหยามชาติพันธุ์ ศาสนา เพศสภาพของผู้อื่น หรือการโพสต์ภาพผู้อื่นที่เกิดจากการสร้าง ตัดต่อ แต่งเติม หรือดัดแปลงด้วยวิธีการอื่นใด หรือการแชร์หรือส่งต่อ (Sharing) รีทวีตหรือรีโพสต์ (Reposting) ข้อความ รูปภาพ หรือคลิปวีดิโอที่เข้าข่ายเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่นด้วย

3. กฎหมายที่เกี่ยวกับการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์

3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวไว้ในมาตรา 34 และมาตรา 36 ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ และบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้หลักสุจริตและไม่เกินขอบเขตก้าวล่วงไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพผู้อื่น รวมทั้งความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือสุขภาพของประชาชน

3.2 ประมวลกฎหมายอาญา คือ ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่นและหมิ่นประมาทไว้หลายกรณี ดังนี้

1) ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้นิยามศัพท์ “ใส่ความ” ไว้โดยเฉพาะว่ามีความหมายอย่างไร อย่างไรก็ดี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) อธิบายว่า หมายถึง พูดหรือเขียนให้ร้ายป้ายสี, กล่าวหาเรื่องร้ายให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย จิตติ ติงศภัทิย์ (2553) ให้นิยามว่า “แสดงพฤติการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงประการใดประการหนึ่งของผู้ถูกหมิ่นประมาท” และไกรฤกษ์ เกษมสันต์ (2559) ให้นิยามว่า “การยืนยันข้อเท็จจริงซึ่งอาจเป็นความจริงก็ได้หรือเป็นความเท็จก็ได้” ดังนั้น การใส่ความ หมายถึง การยืนยันข้อเท็จจริงหรือทำให้ปรากฏซึ่งข้อเท็จจริงของผู้อื่นนั้น ไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ โดยไม่คำนึงว่าข้อเท็จจริงที่ใส่ความนั้นจะเป็นความจริงหรือไม่ แต่เมื่อพูดหรือทำแล้วน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง เช่น แอบถ่ายรูปผู้อื่นกำลังร่วมประเวณีกันในที่ลับนำไปเปิดเผยให้บุคคลที่สามดู แม้เป็นความจริงก็ถือเป็นการใส่ความ และแม้ข้อความที่โพสต์จะกล่าวลอย ๆ ไม่ได้ระบุชื่อผู้ใด แต่ถ้าบุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าหมายถึงใครก็เป็นหมิ่นประมาทได้เช่นกัน (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2567) อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงที่เป็นการใส่ความนั้น ต้องมิใช่เป็นเพียงถ้อยคำที่หยาบคายหรือเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เช่น กล่าวว่า “เป็นผีปอบ” ตามความรู้สึกนึกคิดคนธรรมดาย่อมไม่เชื่อว่าจะเป็นได้เช่นนั้น หรือด่าว่า “ไอ้สันดานหมา” เป็นเพียงคำหยาบที่ระคายเคืองต่อความรู้สึกผู้ถูกสบประมาท แต่ไม่เป็นการใส่ความ (ฎีกาที่ 200/2511, 3073/2565)

ส่วนองค์ประกอบความผิด “โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง” นั้นพิจารณาตามความรู้ความเข้าใจของวิญญูชนทั่วไปเห็นว่าน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง เช่น แจกจ่ายแผ่นปลิวโฆษณาว่าผู้เสียหายซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้อิทธิพลฮุบเอาสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปเป็นของตนโดยมิชอบอย่างไม่มีความละอายใจ เมื่อวิญญูชนอ่านแล้วย่อมรู้สึกดูหมิ่นเกลียดชังได้ในทันที ไม่ว่าจะเป็นความจริงหรือไม่ (ฎีกาที่ 13622/2555) ส่วนองค์ประกอบสุดท้ายคือ เจตนาของผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นได้ว่าน่าจะทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย

2) ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา มาตรา 328 “ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง

บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท" ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา เป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามอันมีลักษณะทำให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ กฎหมายจึงกำหนดโทษหนักกว่าหมิ่นประมาทธรรมดา (อวิการัตน์ นิยมไทย, 2564) เช่น การให้สัมภาษณ์นักข่าวหนังสือพิมพ์ใส่ความผู้อื่นโดยมุ่งประสงค์ให้เสียชื่อเสียง ย่อมมีเจตนาเล็งเห็นผลได้ว่า ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์จะต้องนำข้อความที่สัมภาษณ์ไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือพิมพ์

ข้อยกเว้น กรณีไม่มีความผิด กรณีผู้กระทำแสดงความคิดเห็นเพื่อความชอบธรรม หรือในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่ หรือกรณีติชมด้วยความเป็นธรรม หรือแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมในฐานะผู้มีส่วนได้เสียตามมาตรา 329 หรือการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความในกระบวนพิจารณาคดีในศาลของคู่ความหรือทนายของคู่ความตามมาตรา 331 ผู้กระทำไม่มีความผิด

ข้อยกเว้น กรณีไม่ต้องรับโทษ กรณีหมิ่นประมาทเป็นความผิด แต่ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 330 ถ้าผู้กระทำพิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง อย่างไรก็ดี กฎหมายห้ามพิสูจน์กรณีเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัวและการพิสูจน์นั้นไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

3) ความผิดฐานดูหมิ่น มาตรา 393 "ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" ความผิดมาตรานี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า และฐานดูหมิ่นด้วยการโฆษณา คำว่า "ดูหมิ่น" คือ การแสดงกิริยาวาจาดูถูกเหยียดหยามหรือด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย การดูหมิ่นผู้อื่นหมายถึง การดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น สบประมาทหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอาย ไม่จำต้องถึงขนาดเป็นการใส่ความให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียงเหมือนกับความผิดฐานหมิ่นประมาท เช่น จำเลยด่าผู้เสียหายว่า "ผู้หญิงชั่ว" และมองไปที่ผู้เสียหายนั้น เป็นการดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นผู้หญิงเลว ผู้หญิงไม่ดี (ฎีกาที่ 13173/2558) หรือกล่าวถ้อยคำว่า "ตอแหล" เป็นการดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนพูดเท็จ เป็นดูหมิ่น (ฎีกาที่ 8919/2552)

ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า ถ้ากระทำด้วยวาจาจะต้องกล่าวซึ่งหน้าผู้เสียหาย เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ป้องกันเหตุร้ายที่อาจเข้าถึงตัวทันทีที่มีการกล่าว ถ้าอยู่ห่างกัน เช่น จำเลยโทรศัพท์ไปด่าว่าผู้เสียหาย โดยขณะเกิดเหตุอยู่สถานที่ห่างไกลกัน ย่อมไม่เข้าองค์ประกอบดูหมิ่นซึ่งหน้า (ฎีกาที่ 3711/2557) ส่วนดูหมิ่นด้วยการโฆษณานั้นไม่จำต้องกระทำซึ่งหน้า แต่กระทำโดยวิธีเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนในวงกว้าง

4) ความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงานตามมาตรา 136 เป็นการดูถูกเหยียดหยามหรือสบประมาทเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ถือเป็นการกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีเจ้าพนักงานและอำนาจรัฐ กฎหมายจึงบัญญัติไว้เป็นความผิดเฉพาะโดยกำหนดโทษสูงกว่าดูหมิ่นบุคคลธรรมดา เช่น จำเลยลงภาพโจทก์ร่วมแต่งเครื่องแบบตำรวจ สวมหน้ากากอนามัยและแว่นตาดำนั่งเขียนใบเสร็จรับเงินชำระค่าปรับให้แก่ผู้ต้องหาในเฟซบุ๊กว่าปิดหน้าปิดตายังกะโจร (ฎีกาที่ 2565/2565)

5) ความผิดฐานดูหมิ่นศาล ความผิดฐานดูหมิ่นศาลตามมาตรา 198 เป็นความผิดที่มุ่งคุ้มครองสถานะความเป็นกลางและการใช้อำนาจตุลาการของศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี มิให้ผู้ใดวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยไม่สุจริต ซึ่งกระทบต่อศักดิ์ศรีและความเชื่อถือของอำนาจตุลาการ กฎหมายจึงบัญญัติเป็นความผิดเฉพาะโดยกำหนดโทษสูงกว่าความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงาน

6) ความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ มาตรา 112 “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี”ความผิดฐานนี้ เป็นความผิดที่กระทำต่อผู้ดำรงฐานันดรศักดิ์ 4 ประการ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งมิได้รวมการกระทำเพียงการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทเท่านั้น แต่รวมถึงการแสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อผู้ดำรงฐานันดรศักดิ์ทั้งสี่ด้วย เพราะสถานะของสถาบันกษัตริย์นั้นอยู่เหนือการเมือง ไม่สามารถลงมาเป็นคู่ขัดแย้งกับฝ่ายการเมืองหรือประชาชนได้ ความผิดตามมาตรานี้ไม่ว่าจะกระทำภายในหรือภายนอกราชอาณาจักรไทย ก็จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร ตามมาตรา 7(1) ทั้งกฎหมายไม่มีข้อยกเว้นในเรื่องการขอพิสูจน์ความจริงเหมือนเช่นความผิดฐานหมิ่นประมาท

7) ความผิดฐานดูหมิ่นประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ความผิดฐานดูหมิ่นประมุขแห่งรัฐต่างประเทศตามมาตรา 133 เป็นความผิดที่กระทำต่อผู้ดำรงฐานันดรศักดิ์ราชาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท หรือประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ เนื่องจากสังคมโลกมีหลักปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน (Reciprocity) ประมุขแห่งรัฐถือเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของประเทศ โดยแต่ละประเทศจะให้ความคุ้มครองสูงสุดแก่ประมุขแห่งรัฐของตนและประมุขแห่งรัฐประเทศอื่นพร้อมกันไปด้วย

8) ความผิดฐานดูหมิ่นผู้แทนรัฐต่างประเทศ ความผิดฐานดูหมิ่นผู้แทนรัฐต่างประเทศตามมาตรา 134 เป็นความผิดที่กระทำต่อผู้ดำรงตำแหน่งผู้แทนรัฐต่างประเทศซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก อาทิ เอกอัครราชทูต (Ambassador) ผู้แทนทางทูต อัครราชทูต และอุปทูต เป็นต้น

3.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 วรรคหนึ่ง “ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติม หรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่นใด ทั้งนี้โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

พ.ร.บ.ดังกล่าวนี้เป็นกฎหมายที่กำหนดแนวทางรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านสารสนเทศเป็นหลัก การดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทผู้อื่นด้วยภาพหรือวีดิโอที่สร้างขึ้นเป็น Deep Fake นอกจากจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว อาจเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 16 วรรคหนึ่ง ซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่า ความผิดตามมาตรา 16 เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยมีบทยกเว้นความผิดกรณีกระทำโดยสุจริต อันเป็นการติชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ

4. ปัญหาการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์

แม้การหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์กับดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาจะมีลักษณะเป็นการเผยแพร่ข้อความต่อสาธารณชนเหมือนกัน แต่ผลกระทบจากการกระทำนั้นมีความรุนแรงแตกต่างกัน การหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์นั้นเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นผ่านอินเทอร์เน็ตในสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่สาธารณชนจะมีความรวดเร็ว ข่าวลือหรือข้อมูลผิด ๆ ถูกเผยแพร่ได้อย่างกว้างขวาง โดยข้อมูลที่หมิ่นนั้นอาจติดอยู่บนอินเทอร์เน็ตได้อย่างถาวร ทั้งมีโอกาสที่จะถูกแชร์หรือส่งต่อหรือรีโพสต์ทำความเสียหายได้ในวงกว้างมากกว่าการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาทั่วไป แม้ผู้โพสต์จะลบข้อความหรือภาพที่โพสต์ไปแล้ว แต่ข้อมูลนั้นอาจมีการบันทึกสำเนาเก็บข้อความหรือภาพไว้กระทำซ้ำได้อีก ขนาด

ของความเสียหายจึงรวดเร็ว กว้างขวาง รุนแรงมากกว่าดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาทั่วไป การกระทำบนเครือข่ายอินเตอร์เน็ตนั้นสามารถเข้าถึงผู้คนจำนวนมากได้ทั่วโลกในระยะเวลาอันสั้น ทั้งยากต่อการควบคุมและอาจเป็นการจุดชนวนเริ่มต้นโดยก่อให้เกิดการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Cyberbullying) ตามมา เมื่อคนจำนวนมากเข้าไปรุมแสดงความคิดเห็นโจมตีบุคคลใดซึ่งอาจรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของบุคคลนั้น อาจทำให้ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อเกิดความเครียด วิตกกังวล เป็นโรคซึมเศร้า บางกรณีอาจนำไปสู่การทำร้ายตัวเองหรือมีปัญหาสุขภาพจิต เพราะเมื่อผู้ถูกกระทำต้องเผชิญกับความรุนแรงหรือการถูกคุกคามอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะอาจนำไปสู่การคิดสั้นฆ่าตัวตายเพื่อหนีความอับอายได้

อย่างไรก็ดี เมื่อความผิดเกิดขึ้นกฎหมายไทยกลับมิได้กำหนดให้การหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์ไว้เป็นความผิดเฉพาะ จึงต้องนำบทความผิดทั่วไปในเรื่องดูหมิ่นและหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับ ซึ่งความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ได้ถูกออกแบบไว้นับแต่วันบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาในวันที่ 1 มกราคม 2500 สำหรับลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดโดยการโฆษณาเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา หนังสือพิมพ์ หรือช่องทางที่เป็นสื่อสารมวลชน ตามปกติแม้เผยแพร่ข้อมูลไปยังกลุ่มคนจำนวนมาก แต่ขนาดของความเสียหายที่เกิดขึ้นมีวงจำกัดกว่าการโฆษณาโดยการเผยแพร่ทางอินเตอร์เน็ตผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพราะการแพร่กระจายข้อมูลทำได้ในขอบเขตจำกัดและช้ากว่า ความเสียหายจึงไม่ร้ายแรงเท่ากับการเผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งในอดีตขณะที่มีการบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทนั้น ประเทศไทยและสังคมโลกยังไม่มีเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารด้วยอินเตอร์เน็ต การให้บริการอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคม 2538 (ปรเมศวร์ กุมารบุญ, 2550) ฉะนั้น การนำบทกำหนดโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาทั่วไปมาใช้กับการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์จึงไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดที่ส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายและสังคมตามหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) ว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อการกระทำนั้นสร้างความเสียหายที่ร้ายแรงกว่าการกระทำผิดโดยปกติทั่วไป โทษที่กำหนดจึงควรหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้โดยปกติทั่วไปด้วย (กิติมา แก้วนะรา, 2559) ส่วนความผิดตามมาตรา 16 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 นั้น องค์ประกอบความผิดจำกัดอยู่เพียงการโพสต์ภาพผู้อื่นที่เกิดจากการสร้าง ตัดต่อ แต่งเติม หรือดัดแปลงด้วยวิธีการอื่นใดเท่านั้น แม้บทกำหนดโทษในความผิดดังกล่าวจะมีโทษสูง แต่ไม่ครอบคลุมการโพสต์ด้วยข้อความ เสียง รูปภาพ หรือคลิปวีดิโอจริงที่ไม่มีการตัดต่อหรือดัดแปลงแก้ไขด้วย เช่น การโพสต์ภาพแอบถ่ายขณะผู้อื่นนอนหลับน้ำลายไหลยืดในที่ทำงานบนสื่อออนไลน์ ซึ่งไม่เพียงสร้างความอับอาย แต่อาจมีผลกระทบต่อหน้าที่และการงานแก่ผู้นั้นด้วย ดังนั้น การกำหนดความผิดและบทลงโทษสำหรับการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์นั้นควรปรับปรุงแก้ไขโดยกำหนดไว้เป็นความผิดเฉพาะและกำหนดโทษมีความหนักเบาตามเจตนาและความร้ายแรงของการกระทำ

ข้อค้นพบเชิงวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ

การศึกษานี้ ผู้เขียนสามารถจำแนกข้อค้นพบเชิงวิชาการได้ ดังนี้

1. การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง คือ สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ข้อมูลสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้ผู้ที่ถูกหมิ่นประมาทได้รับผลกระทบมากขึ้น โดยที่บางครั้งไม่มีโอกาสปฏิเสธหรือแก้ไขข้อมูลที่ผิดเหล่านั้นทันที

2. การกระทบต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงของบุคคล คือ ผู้ที่ถูกหมิ่นประมาททางออนไลน์มักจะได้รับผลกระทบทางด้านชื่อเสียงและภาพลักษณ์ในสังคม ซึ่งอาจส่งผลต่อชีวิตส่วนตัว การทำงาน และความสัมพันธ์ส่วนตัว

3. ผลกระทบทางจิตใจ คือ การถูกหมิ่นประมาททางออนไลน์สามารถส่งผลกระทบทางจิตใจได้มาก ผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจมีความเครียด วิตกกังวล หรือแม้กระทั่งมีความคิดฆ่าตัวตาย

4. การแก้ไขปัญหาด้วยการฟ้องร้องหรือการเจรจา คือ การฟ้องร้องเป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้เสียหายสามารถทำได้ แต่บางครั้งการเจรจาระหว่างผู้ที่ถูกหมิ่นประมาทและผู้กระทำผิดก็สามารถช่วยลดความขัดแย้งและหาทางออกได้

บทสรุป

การหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์มีแนวโน้มสร้างความเสียหายได้ร้ายแรงกว่าหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา เพราะผู้กระทำสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่จำต้องเปิดเผยตัวตนแท้จริง จึงรู้สึกว่าแสดงความคิดเห็นหรือโพสต์อะไรก็ได้โดยไม่มีผลกระทบต่อตัวเขา อย่างไรก็ตาม “อาชญากรรมมักทิ้งร่องรอย” แม้เป็นเรื่องยากที่ท้าทายเจ้าพนักงานในการสืบสวนจับกุม แต่ปัจจุบันเจ้าพนักงานได้พัฒนาทักษะความรู้ในเรื่องอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพื่อการสืบสวนและจับกุมผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมายได้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนจึงควรตระหนักถึงแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อป้องกันไม่ให้ตนเองต้องตกอยู่ในข่ายของการหมิ่นประมาท ควรใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติและเคารพสิทธิของผู้อื่นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและกระทำด้วยความสุภาพ ติชมด้วยความเป็นธรรม แม้โลกออนไลน์จะเป็นพื้นที่เสรีในการแสดงความคิดเห็นแต่เสรีภาพนั้นต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบ

การศึกษาเรื่องปัญหาการหมิ่นประมาททางสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ปัญหานี้มีผลกระทบทั้งในด้านส่วนตัวและสังคม โดยเฉพาะการกระจายข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือสร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงของบุคคล ซึ่งสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางในโลกออนไลน์ ทำให้ผู้ที่ถูกหมิ่นประมาทได้รับผลกระทบทั้งในด้านอาชีพและชีวิตส่วนตัว การหมิ่นประมาทในสื่อสังคมออนไลน์มักจะยากในการควบคุมเนื่องจากการกระทำผิดสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกเวลาและสถานที่ รวมถึงการขาดการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ เพราะสื่อสังคมออนไลน์มีขอบเขตที่ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้การดำเนินคดีและการจัดการกับการหมิ่นประมาทเป็นเรื่องที่ท้าทาย

ดังนั้น การศึกษาเน้นถึงความสำคัญของการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรับผิดชอบ รวมถึงการให้ความรู้แก่ผู้ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลและหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นในการพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยและครอบคลุมการหมิ่นประมาททางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการควบคุมการกระจายข้อมูลที่ผิดและการดำเนินการทางกฎหมายที่รวดเร็วและยุติธรรม เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลและลดผลกระทบทางจิตใจ

จากการหมิ่นประมาท การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องใช้ทั้งมาตรการทางกฎหมายและการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติและรับผิดชอบจากผู้ใช้งานทุกคน

เอกสารอ้างอิง

กิติมา แก้วนะรา. (2559). *หลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด.* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. (2559). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิด มาตรา 288 – มาตรา 366.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2553). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3.* กรุงเทพฯ: บริษัทศูนย์การพิมพ์-เพชรรุ่ง จำกัด.

ปรเมศวร์ กุมารบุญ. (2550). *อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย.* สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2025, จาก http://www.manager.co.th/Telecom/ViewNews.

ราชกิจจานุเบกษา. (2499). *ประมวลกฎหมายอาญา.* เล่ม 73 ตอนที่ 95 ก

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560.* เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.* เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2567). *โพสต์ด่า แต่ไม่ได้เอ่ยชื่อ ผิดหมิ่นประมาทหรือไม่.* สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2025, จาก https://justicechannel.org/read/law-in-topic/cyberlibel

อวิการัตน์ นิยมไทย. (2564). *บทความกฎหมายน่ารู้: ความผิดฐานหมิ่นประมาทและความผิดฐานดูหมิ่น.* สืบค้นเมื่อ 4กุมภาพันธ์ 2025, จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93

Lumban Toruan, J. K., & Sidauruk, J. (2024). Analisis Hak Serta Rehabilitasi Nama Baik Korban Tindak Pidana Pencemaran Nama Baik Melalui Media Sosial. *Deleted Journal, 1*(4), 141–154.